

Dokumentation: *Matras-dagbøkurnar*

Dokumentreferenca:

Guttesen, R. edit (2009): *Matras-dagbøkurnar 1970-1892*. Føroya Landsskjalasavn og Norðoya Fornminnissavn. Internet 06.05.2009: <History.fo>

Dokumentsøga

- **Specifikatió av originaldokumentum**

Tað var Hans Albert Matras (1771-1799), tá ungur bóndi á Viðareiði, sum í 1790 fór at skriva dagbók. Hvør síða er í tveimum spaltum. Í aðrari skrivar hann um ymisk persónlig og familier viðurskiftir, í hinari skrivar hann um ting, sum fyrifarast á garðinum, um fjallgongu, seyðatal, hoygging og korn- og eplavelting. Hann doyir heilt ungur í 1799, men beiggi hansara, Samuel Michael Matras (1778-1857), tekur við, og skrivar fyrstu árin eftir somu dispositiún sum eldri beiggin. Sum árin ganga leggur hann meira og meira aftrat, so informatiúnsvirðið er støðugt vaksandi, og skjótt skrivar hann einar 5 til 7 síður á hvørjum ári. Hinvegin er tað so, at S.M. Matras ger minni og minni burtur úr teim persónligu viðurskiftunum. Høvuðsreglan verður, at hann skrivar eina arbeiðs-journal fyri garðin. Bert hendingaferð, sum barnsburð, barnadópur og tilíkt, verður annað enn arbeiði nevnt. Í 1802 verður Sámal M. Matras sýslumaður í Norðoyggjum, men dagbókin heldur fram sum arbeiðs-journal fyri garðin á Viðareiði. Í 1813 flytur hann sum sýslumaður til Norðoyrar og tekur við Uppistovufestinum, sum er eitt kongsfesti uppá 8 merkur. Dagbókin sigur síðani frá arbeiðinum á Norðoyri og Uppistovufestinum.

Tilsamans eru "Matras-dagbøkurnar" 6 heftir og nøkur leys ørk, sum stutt skulu lýsast her:

1. hefti, 1790-1833.

Stødd: ca 16,5 x 20 cm. Fyrsti partur av hesum hefti er skrivaður av Hans Albert Matras á Viðareiði, 1790-1799. Annar partur skrivaður av Samuel Michael Matras á Viðareiði, 1800-1813. Triði partur skrivaður av sama manni, nú á Norðoyri, 1813-1833.

Síðurnar eru pagineraðar í ovara vinstra/høgra hjørni. Ytra perman hevur ikki síðunummar, so pag. 1 er fyrsta skrivaða síða, teksturin endar í á pag. 156 (juni 1833).

Hartil koma tvey leys ørk, sum eru lögð á síðu 157 og 158.

2. hefti, 1833-1837.

Stødd ca. 17 X 21. Eingin perma. Hetta er skrivað av S.M. Matras á Norðoyri. Helst er hetta hefti upprunaliga síðsti partur av tí fyrra. Tað hevur somu stødd og pappírskvalitet, og tað skrivaða er beinleiðis framhald av tí fyrra, kvett mitt í einum setningi.

Síðurnar eru pagineraðar í ovara vinstra/høgra hjørni. Pagineringin er framhald av teirri í 1. hefti. Fyrsta síða er 157 (juni 1833), seinasta er pag. 176 (december 1837). Hartil tvey leys bløð, 177 og 178.

3. hefti, 1838-1848.

Stødd ca 17X22 cm. Skrivað av S.M. Matras á Norðoyri. Tó hevur sonur hansara, Albert Josias Michael Matras (1815-1889) skrivað í tíðarskeiðinum frá november 1838 til apríl 1839. Samuel Michael gjørdist sjúkur og fekk ikki skrivað, sum hann plagdi.

Heftið er ikki paginerað. Men 1 síða er frá Januar 1838. Síðsta er pag. 48 frá 29. juni 1848.

4. hefti, 1848-58.

Stødd 17 x 21 cm. Fyrsti partur av hesum hefti er skrivaður av S. M. Matras, men í stytri tíðarskeiðum í árunum 1851 til 1855 er tað sonurin sum skrivar. Seinasti setningur, ið skrivaður er av tí tá 79 ára gamla Samuel Michael Matras, er frá 22. november 1856. Hann doyri í 1857, men longu í december 1856 (pag. 46) tekur Albert J.M. Matras við.

Síðurnar eru ikki upprunaliga pagineraðar. Rokna vit permuna frá, so er pag. 1 frá 12. juli 1848, og tað seinasta er skrivað á pag. 52 tann 10. juli 1858.

Í heftinum liggja 16 leysar síður/ørk, sum hava kladdur til roknskapin og onnur notat. Tey eru ikki reinskrivaði enn.

4a. Leys bløð, 1858-1868.

Stødd ca 17 x 21 cm. Hesi 8 bløð blivu funnin leys av tilvild. Eg kendi skriftina aftur og mintist at nakað manglaði. So her bleiv ein lacuna fyllt út.

Fyrsta blað er skrivað í august 1858, og tað seinasta, pag 7, í august 1860. Á pag 8 eru tvey stutt notat, sum hoyra til 1858 og 1859. Pennaførari er A.J.M. Matras. Lokalisering, hygg herundir.

5. hefti, 1860-1868.

Stødd 17 x 21 cm. Skrivað av Albert J.M. Matras á Norðoyri. Heftið er ikki upprunaliga paginerað.

Pag. 1 er frá 20. august 1860, pag. 34 frá 19. august 1868

6. hefti, 1874-1892.

Her eru, sum skilst, nøkur ár, sum eru burturmist. Ein lacuna er millum 1868 og 1874. Fyri ein part er forkláringin, at fremsti og aftasti partur av hesum hefti er illa farin av sliti. Fyrsta síða er ógvuliga myrk á liti, men kann tó lesast.

Støddin er 21 x 34 cm, foliostødd ella væl størri enn hini fyrru heftini. Tey fyrstu árinu eru skrivaði av Albert Josias Michael Matras, sum framhald av fyrra hefti. Seinni partur av heftinum, 1889-1892, er skrivaður av soninum Samuel Michael (1863-1942), ið er uppkallaður eftir abbanum. Hesin partur er skrivaður við latínskum (romanskum) bókstavum. Alt hitt eldra er skrivað við gotiskari hondskrift. Tey seinastu árinu gerst skrivningin alt stytri.

Pag. 1 er frá 23 maj 1874, , og seinasta regla á pag. 33 er skrivað 4. maj 1892.

Hesi heftini eru sostatt tilsamans uppá 341 skrivaðar síður. Seinasta hefti er tó í dupultari stødd.

- **Lokalisering av dokumentunum**

Heftini nr. 1 til 5, incl. tey leysu bløðini 4a, liggja á Landsskjalasavninum í Havn. Savnsnr. xx-x-x

Tað 6. hefti er at finna á Norðoya Fornminnissavni.

Tey leysu bløðini, 4a, sum dekkja eina lacunu í dagbókunum, blivu funnin av tilvild millum onnur leys bløð á Landsskjalasavninum. Tey eru at finna her: Norderø Syssel, "Indberetninger om Syslens Tilstand", ár: 1778-1843, savns nr. 73-3-5

- **Hvør hevur samlað og transskriberað til útgávuna í History.fo?**

Undirritaði Rolf Guttusen hevur reinskrivað alt tilfarið og lagt tað til rættis.

- **Princippir fyri reinskrivingina**

Tíðsforbrúkið hevur verið ca. 1-2 tímar uppá síðuna. Eg havi lisið korrektur gjøgnum alt, naka sama tíðsforbrúk, 1-2 tímar uppá síðuna.

- Allur teksturin í dagbókunum er skrivaður á donskum, sjálvandi. Og soleiðis eisini í reinskrivingini.

- Reinskrivingin er bókstavatrúgv. Alt er skrivað, sum tað stendur í originalinum, bæði persóns- og staðanøvn.

- Styttingar eru sum í originalinum.

- Reglulongdin er sum í originalinum

- Eisini tær nógvu "færøismur" (føroysk orð, vendingar og staðanøvn), sum teir hava brúkt, standa sum teir hava skrivað tað.

- Í stöðum eru nógvar undirstrikingar, sum eisini eru tiknar við.
 - Rættskrivningin hjá teim skrivandi er nakað svingangi, til dæmis var vanligt fyrr, at navnorð skuldu skrivast við stórum bókstavi. Men hetta er ikki altíð so í hesum tekstum; hartil kann vera ivi um, um ein skrivaður bókstavur er ella skal uppfatast sum stórir ella lítil. Eftir førimumi havi eg fylgt originalinum í stórum og smáum.

- Annars havi eg brúkt hesi tekin til at vísa ymsar "óregluligheitir"

.....	Regla ella partar av reglu, sum ikki kann lesast
xxxxxxxx	Í stöðum, har blekkklattar ger tað skrivaða ólesiligt
kynnding?	Spurnartekin er sett aftaná orð, ið ikki geva meining, helst skeivt lisiin.
\tekst/	Orð, sum eru skrivaði aftrat
útriking	Orð, sum eru strikaði í tekstinum, eru skrivaði uppá hendan mátan

Hvar er dokumentið brúkt sum kelda ella viðgjørt?

- Hansen, J.S. (1975): *Tey byggja land. Viðareiðis Sókn*. Klaksvík.

Hetta er eitt stórverk. Í bókini endurgevur Hansen partar av 1. hefti av Dagbókunum. Á síðunum 144-155, undir yvirskriftini "Ein skrivandi uppsitari" endurgevur hann tey fyrstu árin, sum snúgva seg um Viðareiði. Endurgevingin er ikki heilt eftirfarandi, millum annað tí teigarnir í dagbókini eru blandaðir saman. Eisini eru brot lögð burtur í millum uttan at gera vart við tað. Men tað var so hesin "prøvin" hjá J.S. Hansen, sum fekk meg at forvitnast. Ja, stórliga bilsin varð eg, tá tað – umframt tey umleið 20 árin, sum Hansen umtalar – vísti seg at har vóru eini 80 ár aftrat.

Sjálvur havi eg brúkt dagbøkurnar sum keldu í hesum greinum og bókakapitlum:

- Guttesen, R (2001a): Plant production on a Faeroese farm 1813-1892, related to Climatic fluctuations. *Danish Journal of Geography* vol 101-1: pp 67-76.
- Guttesen, R (2001b): Klimatvariationen på Färöerna (1813-1892) rekonstruerad från lantbrukares dagböcker. *Terra* 133.3, pp 179-187.
- Guttesen, R (2003): Animal production and climate variation in the Faweroe Islands in the 19th century. *Danish Journal of Geography* vol 103-1: pp 81-91.

- Guttesen, R (2004): Food productin, climate and population on the Faeroe Islands 1584-1652. *Danish Journal of Geography* vol 104-2: pp 35-46.
- Guttesen, R (2005a): *Fiskens betydning som ernæringskilde på Færøerne i første halvdel af 1800-tallet*. pp 103-115 in Mortensen, A. red: Fólkaleikur. Tórshavn.
- Guttesen, R (2005b): *"Týskar klupmar og franska sós"*. *Omkring kartoffelens udbredelse på Færøerne i 1700- og 1800-tallet*. pp 153-164 in Marnersdóttir, Cramer, J. og Johansen, A.: Eyðvinur. Tórshavn
- Guttesen, R. (2009, forthcoming): *Veðurlag, framleiðsla og fólkatal í 1800-talinum og fyrr*. Bók verður útgivin av Føroya Landskjalasavni. Tórshavn.

Haraftrat er tilfar úr Matras-dagbókunum brúkt í:

- Sigvardsen, P.J. (2005): *Torvið í Føroyum í søgu og siðsøgu*. *Annales soc. scient. Færoensis. Supplementum XLVI*. Tórshavn 2006

Vinarliga

Rolf Guttesen: 5. maj 2009

Hetta eintak er útskrivað: 6. maj 2009